

De Europese invloeden in de cultuurgeschiedenis van Riga

Nu Letland bevrijd is van de totalitaire dictatuur zijn er nieuwe perspectieven voor het onafhankelijk historisch onderzoek. Dit seminarie biedt de mogelijkheid de Baltische cultuurgeschiedenis als het resultaat van een Europese wisselwerking door te lichten.

De geschiedenis van Riga, de hoofdstad van Letland, vangt aan op de grens van de tweede eeuw na Christus. Intensieve bewoning aan de rivier Daugava, aan de haven en op het grondgebied van Riga is er echter pas vanaf de achtste-negende eeuw. De rivier verzekerde de verbinding tussen Scandinavië en de Slavische landen en maakte de uitwisseling mogelijk van gebruiks- en kunstvoorwerpen tussen Byzantium, de Arabische landen, Rusland en de landen aan de Baltische zee.

Aan het einde van de 12de en het begin van de 13de eeuw nam de strijd tussen Rusland, Denemarken en Duitsland om de hegemonie over de Baltische zee een einde. De macht van het katholicisme en de militaire orde van de Duitsers boden de nodige bescherming voor de inwijking van handelaars, handwerklieden en geestelijken, voornamelijk uit Duitsland. In de 13de tot de 15de eeuw burgerden de Duitse romaanse en gotische kunst en architectuur zich helemaal in. Burchten en kastelen rezen op: de burcht van Riga werd gebouwd in de 14de en vervolledigd in de 16de eeuw. Kloosters en koopmanskerken werden opgetrokken in de stijl van de cisterciënzers, bijvoorbeeld de Sint-Jacobskerk in Riga. De Dom van Riga vertoont sterke gelijkenissen met de Centraal- en Noord-Duitse bouwkunst. Het koor van de Sint-Pieterskerk is gebouwd naar het voorbeeld van de O.-L.-Vrouwekerk van Lübeck.

De Reformatie in Riga in 1521 maakte een einde aan de heerschappij van het katholieke kerk en opende de deur voor de moderne samenleving, multiculturalisme en invloeden van verschillende landen

Het Huis van de Zwarthoofden in Riga, ontstaan in de 14de eeuw, verbouwd in de 16de eeuw en recent gerestaureerd na zijn vernieling in de Tweede Wereldoorlog.

uit Centraal- en Noord-Europa. Vooral met de steden aan de Zuidkust van de Baltische zee waren er contacten. Vandaar de beeldhouwkunst die voornamelijk het werk is van Lübeckse ateliers, bijvoorbeeld dat van Bernt Notke.

Vanaf de tweede helft van de 16de eeuw zijn Renaissance-invloeden vast te stellen. Tijdens de Poolse dominantie werd Riga omgeven door een verdedigingsgordel volgens de Italiaanse militaire opvattingen. Maar via Polen kwamen diverse invloeden uit katholieke en protestantse landen binnen. De gotische gevel van het bekende Zwarthoofdenhuis in Riga werd naar het voorbeeld van de Nederlandse burgerlijke architectuur omgebouwd in een protserige Renaissancestijl. Een eeuw later verbeterden Zweedse bouwmeesters het defensiesysteem van Riga en werkten een stadsuitbreidingsproject uit.

In de 18de eeuw profiteerde het niet zo grote Letland als onderdeel van het Russisch imperium van de internationale cultuurpolitiek van tsaar Peter de Grote. Westerse architecten, schilders en kunstenaars werden aangetrokken en hadden een grote invloed in de Russische en Baltische steden. Ook Riga kwam tot aan de Eerste Wereldoorlog in de ban van de uitheemse cultuurinvloeden, wat duidelijk te zien is in de profane architectuur van die tijd. Enkel tijdens de eerste helft van de 19de eeuw werd de kunst van het zogenaamde Russische rijk gedomineerd door eigen Russische artiesten. Vanuit Riga, het bestuurscentrum van de Baltische provincie in het Russische rijk, vertrokken de dirigistische maatregelen ter navolging van de architectuur en sculptuur van Sint-Petersburg. Vanaf het midden van de 19de eeuw namen academisch gevormde Letse architecten en schilders een plaats in tussen alle andere.

In de overgang van de 19de naar de 20ste eeuw vonden de principes van de Art Nouveau in Riga een voedzame bodem. Het leidde tot de wereldbekendheid van Riga als stad van de Jugendstil. De 20ste-eeuwse kunst in Riga en heel Letland weerspiegelt invloeden van het Franse impressionisme, het Duitse en Italiaanse symbolisme, het Duitse expressionisme, het Tsjechische kubisme en de kleurkwaliteiten van de Frans-Belgische schildersschool. Na een eerste onafhankelijke periode tussen de twee wereldoorlogen werd Letland opnieuw door de Russen bezet na de Tweede Wereldoorlog. Het gevolg was een periode van dominantie van de Russische totalitaire kunst.

Pas met de herwinning van de onafhankelijkheid in 1991 kwam weer ruimte voor internationalisme en multiculturalisme. Riga is echt een “polyfone” stad, beïnvloed door zoveel uiteenlopende Europese kunsttradities en cultuurstromingen.¹

1 Prof. dr. O. Sparitis is verbonden van de Letse Kunstacademie in Riga. Deze tekst werd geredigeerd door dr. André Vandewalle op basis van twee door de auteur geleverde teksten.